

El cinema, la clandestinitat i els viatges a l'estranger (I)

Miquel López Crespí

Començaments dels anys seixanta. Arran de la primera detenció, en temps de la vaga d'Astúries, vaig tenir molts problemes per aconseguir el passaport i els posteriors permisos del Govern Civil. Cada vegada que volia sortir de l'Estat espanyol havia de demanar un permís especial, i la concessió restava en mans de la Social. Per sort, la família coneixia un advocat (militar franquista) que en temps de la guerra havia estat un cap de Falange. Aquest home, amic dels padrins, s'avenia a fer el favor. Per una determinada quantitat de diners (la primera autorització ja em costà cinc mil pessetes!), anava fins al despatx de la Brigada Social, en el carrer de la Soledat, i sempre tornava amb el passaport segellat pel governador. No sé el que devia pagar als terrorífics lacais de la dictadura, però el que és cert és que mitjançant tan perfecta i universal "tècnica" -comprar el favor- vaig poder fer algunes escapades.

En acabar el servei militar, era per a mi una necessitat vital sortir a l'estranger, partir una temporada del gris ambient ciutadà. A finals dels anys seixanta vaig ser a Irlanda i a Londres. Irlanda del Nord vivia amb intensitat la lluita contra l'ocupació britànica. Els partits nacionalistes irlandesos i l'IRA estaven en plena guerra contra els ocupants. Feia anys que mantenia una activa correspondència amb joves irlandesos, i amb simpatitzants del Sinn Féin (el partit dels patriotes irlandesos). Intercanviàvem postals, revistes, discos de música popular... Fins aleshores m'havia mogut molt dins el camp estrictament socialista, però aquella llarga correspondència i discussions amb irlandesos em permeté anar ampliant la meua concepció del fet nacional (aprofundida més endavant amb l'estudi dels clàssics del pensament marxista català i internacional). Després d'algun viatge a Londres, de tornada cap a Mallorca, ens aturàvem a comprar tota una sèrie de llibres que dificultosament arri-

baven a l'illa. A part de subscripcions a diverses revistes revolucionàries angleses (*The Morning Star* i *The Red Mool*, trotsquista), vaig adquirir les meves primeres "Obres escollides" de Lenin, que contenien una obra bàsica dels militants esquerrans de començaments dels setanta: *El dret dels pobles a l'autodeterminació*. La visita a la tomba de Karl Marx, en el cementeri de Highgate, era un passeig obligat per a tothom que es reclamés del socialisme i de la llibertat dels pobles. En marbre, cisellada, hi havia la famosa frase: "Fins ara els filòsofs no han fet res més que interpretar la realitat; ara es tracta de canviar-la".

Anys endavant, a la llibreria on treballava, o amb en Guillem Oliver i na Neus Inyesta a la cooperativa d'arquitectes progressistes de l'Estudi General, ja disposava d'un poc més de diners (no gaires!). Amb l'arquitecte Joan Vila i la seva esposa Berta feiem viatges ben barats per tot Europa. Sempre amb tren B sense

En marbre, cisellada, hi havia la famosa frase: "Fins ara els filòsofs no han fet res més que interpretar la realitat; ara es tracta de canviar-la".

dret a llitera!- i dormint en albergs per a estudiants, menjant entrepans. Anàvem a veure el cinema prohibit a l'Estat espanyol (cicles de cinema revolucionari soviètic o cubà, suec o japonès; pel·lícules i documentals del Vietnam; les impressionants obres de Pontecorvo (*La batalla d'Alger*); els primers films de Glauber Rocha, molt abans de ser projectats a Barcelona; realitzacions del realisme crític alemany o danès; les excèntriques provatures de Warhol... Dormíem a un piset del Barri Llatí prop de Notre Dame, que encara portava l'empremta del maig del seixanta-vuit.

Devers l'any 1968 -concretament en el mes de febrer-, en la col·lecció "Papeles Sociales Ilustrados" de "Ediciones de Cultura Popular" dirigida per Manuel Vázquez Montalbán, Miquel Porter-Moix publicava una de les nostres "bíblies" de finals dels seixanta: parl del primer volum de *Historia del cine ruso y soviético*. Aleshores -en difícils circumstàncies-, clandestinament ja havíem pogut veure moltes de les pel·lícules clàssiques del cinema soviètic que havien conformat el cinema universal modern. Parl de la major part de pel·lícules de Vertov, Eisenstein, Púdivkin i Dovjenko. Els primers viatges a Londres i París servien per passar hores i hores en els cinemes que projectaven aquestes obres d'art, bàsiques per a entendre i copsar tota la càrrega revolucionària d'aquest nou mitjà d'expressió artística (l'art més jove de totes les arts!).

Potser el fet d'haver vist abans algunes pel·lícules molt importats de Charlot (*El chico*, 1921; *Tiempos modernos*; *La quimera del oro*, 1925; *Día de paga*, 1922; i, a Londres -a l'Estat espanyol havia estat prohibida per la censura franquista-, *El gran dictador*, 1940) ens permeté aprofundir en l'esperit i en l'ànima dels clàssics funda-

dors del cinema contemporani, els mestres de la Unió Soviètica.

A les Illes, bàsicament, els encarregats de fer-nos conèixer aquestes obres cabdals (d'Eisenstein, Medvedkin, Vertov, Púdivkin i Dovjenko) varen ser Vicenç Matas i Jaume Vidal Amengual. Un poc abans, a mitjans dels seixanta, Paco Llinàs, que dirigia el Cine Club Universitari, projectava algunes d'aquestes pel·lícules per als socis del Club, cada diumenge al matí, en el cine Rialto del carrer de Sant Feliu.

És evident que, a Mallorca, el cinema soviètic més conegut en temps de la clandestinitat (projeccions a les cases particulars de Jaume Vidal en el carrer Antoni Marquès, a la casa de Vicenç Matas a Santa Maria del Camí i, posteriorment, a Bunyola; en els col·legis on hi havia professors progressistes -CIDE, Pius XII-; l'Escola de Magisteri...) va ser Serguei Mikhàilovítx Eisenstein.

Pel·lícules com *La vaga* (1924); *El cuirassat Potiomkim* (1925) o *Octubre* (1927) eren estudiades, analitzades i comentades fins als darrers detalls. Vicenç Matas i Jaume Vidal ens feien copsar -i això que nosaltres, abans de la projecció, ja havíem llegit tot el que fins en aquells moments s'havia editat a l'Estat espanyol sobre els directores i les pel·lícules!- les troballes tècniques, les aportacions a la cinematografia mundial, dels mestres soviètics.

Per la meua banda, estudiós des de feia anys de la història de la Revolució Soviètica, m'encarregava de precisar alguns detalls polítics mals de copsar o de difícil comprensió. S'ha de recordar que aleshores -en els anys finals de la dictadura- no solament anàvem a veure les projeccions d'aquestes genis de la cinematografia mundial per simple curiositat intel·lectual (que n'hi havia, i molta!), sinó també per necessitat militant. Desenes de militants de l'OEC, de les Plataformes Anticapitalistes d'Estudiants i de les Comissions Obreres Anticapitalistes aprengueren les primeres nocions d'història de les revolucions mundials mirant aquests films i escoltant els comentaris que es feien durant i després de la projecció de les pel·lícules.

Una altra qüestió estretament relacionada amb l'anterior era conèixer els resultats de les tergiversacions estalinistes de la història. Mirant i estudiant *Octubre*, per exemple, també provàvem de copsar on i en quin moment havien actuat les tisores estalinistes per anihilar, d'aquella portentosa història del proletariat, el paper essencial de Trotski al costat de Lenin.

Amb el temps -i només havien passat deu anys d'ençà el triomf de la Revolució fins a la filmació d'*Octubre*!- la nova burgesia "roja" que havia usurpat el poder als treballadors a la URSS, s'encarregaria s'esborrar qualsevol referència al papers dels autèntics bolxevics en els esdeveniments d'octubre. Totes les aparicions de Trotski a la pel·lícula foren sistemàticament tallades a fi que el poble soviètic, els treballadors i revolucionaris d'arreu del món, no tenguessin una visió real de qui dirigí realment la Revolució, quins n=eren els objectius finals (lluny de recrear amb noves banderes l'antic imperi dels tsars o de crear una nova burgesia en substitució de la que havia enderrocat el poble treballador de totes les nacions de l'eximperi). ■